

პართული საზოგადოებრივი ცნობიერება და covid-საინფორმაციო ველი

ელიზბარ ელიზბარაშვილი

თბილისის თავისუფალი აკადემიის ასოცირებული პროფესორი ფილოსოფიის დოქტორი
elizbar.elizbarashvili@yahoo.com

ანოტაცია

იმანუელ კანტი 1784 წელს სტატიაში - „რა არის განმანათლებლობა“ - წერს: „განმანათლებლობა – ესაა ადამიანის გამოსვლა უმწიფრობიდან, რომელიც მისივე ბრალია. უმწიფრობა არის უუნარობა, საკუთარი განსჯა სხვისი ხელმძღვანელობის გარეშე მოიხმარო. უმწიფრობა საკუთარი თავის ბრალია მაშინ, როცა მისი მიზეზი განსჯის ნაკლებობაში კი არა, გადაწყვეტილებისა და სიმამაცის არქონაში ძევს. Sapere Aude! გაბედე საკუთარი განსჯის გამოყენება! – ესაა განმანათლებლობის ლოზუნგი“. იმანუელ კანტს ამ სტატიაში შემოაქვს „უმწიფრობის“ ცნება, რომლითაც ახასიათებს მასობრივად თავის ეპოქაში საზოგადოებაში არსებულ ინდივიდებს. „უმწიფრობის“ შესატყვისი გერმანული ტერმინი unmündig მოდის სიტყვიდან Mund (პირი) და გულისხმობს ადამიანს, რომელსაც საკუთარი სახელით ლაპარაკი არ შეუძლია. კანტი ხაზს უსვამს, რომ უმწიფრობა მაშინ გვაქვს სახეზე, როდესაც მისი მიზეზი „განსჯის ნაკლებობაში“, ანუ ლოგიკური აზროვნების წარმართვის უუნარობაში, ან განათლების უქონლობაში კი არაა, არამედ გადაწყვეტილების მიღების უუნარობაში და „სიმამაცის“ არქონაში. შემდგომ აზრებში იგი აზუსტებს - „სიზარმაცე და სილაჩრე – ესაა მიზეზები, რომელთა გამოც ადამიანთა დიდი ნაწილი, მას შემდეგ, რაც ბუნებამ ისინი კარგა ხნის წინ გაათავისუფლა უცხო ხელმძღვანელობისგან, მიუხედავად ამისა, მთელი ცხოვრება უმწიფრად რჩება.“ ანუ „უმწიფრობა“ კანტისათვის არის პიროვნული თვისება და არა ინტელექტუალური, არავითარ კავშირში იგი არაა თეორიულ (IQ) ან ემოციურ (EQ) ინტელექტთან - ეს არის ადამიანის უუნარობა მიიღოს გადაწყვეტილება და დაიწყოს, გაბედოს დამოუკიდებლად აზროვნება, რომელსაც ახლავს შიშის და სიზარმაცის დამლევა, რისკი და შრომა. უმწიფარი ადამიანი ყოველთვის ვიღაცის ხელმძღვანელობით ცხოვრობს, ფიქრობს, იღებს გადაწყვეტილებებს. მათ კანტი „მეურვეებს“ უწოდებს. „მეურვე“ გერმანულად არის Vormünder, ანუ ის, ვინც სხვის მაგივრად, სხვისი სახელით ლაპარაკობს. „და რომელთა გამოც ამ ადამიანთა მეურვეებად ადვილად იქცევიან ხოლმე სხვები. უმწიფრობაში ყოფნა ძალზე კომფორტულია. თუ მაქვს წიგნი, რომელიც განსჯას შემიცვლის, მომდვარი, რომელიც სინდისის მაგივრობას გამიწევს, ექიმი, რომელიც დიეტას ჩემს მაგივრად განსაზღვრავს და ა. შ. – მაშინ საკუთარი ძალისხმევა აღარ მჭირდება. არ მჭირდება აზროვნება, თუ შემძლია ფულის გადახდა – სხვები ჩემს მაგივრად შეასრულებენ მოსაბეზრებელ სამუშაოს. მეურვეები, რომლებმაც ასე კეთილად აიღეს საკუთარ თავზე ზედამხედველობის საქმე, იმაზე ზრუნავენ, რომ ადამიანთა უდიდესმა ნაწილმა (მათ შორის მთელმა მშვენიერმა სქესმა) ეს რთული ნაბიჯი სიმწიფისკენ საშიშადაც ჩათვალოს. მას შემდეგ, რაც მეურვეებმა საკუთარ შინაურ პირუტყვს ჯერ ჭკუა გამოაცალეს და საგულდაგულოდ უზრუნველყვეს, რომ ეს მშვიდი არსებანი ერთ ნაბიჯსაც კი ვერ გადადგამენ საზავშვო ეტლის გარეშე, რომელშიც ჩაკეტილები არიან – ყოველივე ამის შემდეგ ისინი მათ საფრთხეს აჩვენებენ, რომელიც ემუქრებათ, თუ მარტო გავლას შეეცდებიან. არადა, ეს საფრთხე ასე დიდი სულაც არ არის, რადგან რამდენიმე დაცემით ისინი, საბოლოო ჯამში, სიარულს ისწავლიდნენ. მაგრამ ამ სახის მაგალითი გაუბედავობას იწვევს და ადამიანებს, ჩვეულებრივ, შიშის გამო სხვა მცდელობებზე ხელს ალებინებს“ - წერს ი.კანტი სტატიაში. ასე ყალიბდება ცხოვრების მანძილზე უმწიფარი ადამიანი, რომელიც უკვე ეჩვევა ასე ცხოვრებას და უმწიფარი საზოგადოება, რომელიც შედგება უმრავლესად ასეთი ინდივიდებისაგან. სტატიაში ვკითხულობთ - „ასე რომ, ყოველი ცალკეული ადამიანისთვის რთულია, გამოაღწიოს მისთვის ლამის უკვე ბუნებად ქცეული უმწიფრობისგან. მან ეს მდგომარეობა თითქმის უკვე შეიყვარა და თავიდან მართლაც არ ძალუძს საკუთარი განსჯის მოხმარება, რადგან მისთვის არასოდეს მიუციათ ამისი ცდის შესაძლებლობა“.

საკვანძო სიტყვები: საზოგადოებრივი ცნობიერება, covid-საინფორმაციო ველი, მედია, ძალაუფლება.

ვინ ევლინებოდა უმწიფარ ინდივიდებს და უმწიფართა მასას ძირითადად მეურვეებად

და აზროვნების ხელმძღვანელებად კანტის ეპოქაში? - ეს იყო საზოგადოების სასულიერო და სოციალ-პოლიტიკური ძალაუფლების მქონე ფენა. უმწიფარი ინდივიდები მათ უმორჩილებენ თავიანთ აზროვნებას, ამჯობინებენ დარჩენენ მეურვეთა კონტროლის ქვეშ, რადგან ჰგონიათ რომ მორჩილება ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობაა. თავის მხრივ კი ეს მეურვეები ყველაფერს აკეთებენ იმისათვის, რომ ინდივიდები და საზოგადოების ცნობიერება არ გამოვიდეს ამ უმწიფრობის მდგომარეობიდან და მაქსიმალურად მყარად დარჩეს მასში: „ყველა მხრიდან ეს მესმის: „ნუ მსჯელობთ!“. ოფიცერი ამბობს: „ნუ მსჯელობთ, ივარჯიშეთ!“ ფინანსთა სამინისტროს მრჩეველი: „ნუ მსჯელობთ, გადაიხადეთ!“ სასულიერო პირი: „ნუ მსჯელობთ, იწამეთ!“ აქ ყველგან თავისუფლების შეზღუდვას აქვს ადგილი“. ასევე მეურვეები ქმნიან გარკვეულ დადგენილებებს და ფორმულებს, რომლითაც ცხოვრებას აიძულებენ ადამიანებს: „დადგენილებები და ფორმულები, მისი ბუნებრივი ნიჭის გონებრივი გამოყენებისა ან, უფრო სწორად, ვერგამოყენების ეს მექანიკური ინსტრუმენტები, მუდმივი უმწიფრობის ბორკილებია. ისიც, ვინც ამ ბორკილებს მოიშორებს, ყველაზე პატარა ორმოსაც კი არამტკიცე ნახტომით თუ გადაევიდება თავს, რადგან არაა მიჩვეულ თავისუფალ მოძრაობას.

ამიტომაც არის მცირე მათი რიცხვი, ვინც საკუთარ გონზე მუშაობით წარმატებას მიაღწიეს უმწიფრობიდან მტკიცე ნაბიჯით გამოღწევის საქმეში“.

იმანუელ კანტი სტატიის დასაწყისში წერს რომ „განმანათლებლობა – ესაა ადამიანის გამოსვლა უმწიფრობიდან“. საზოგადოების და მისი ცნობიერების განვითარება სწორედ ამ მდგომარეობის დაძლევა და თავისუფალ, ინდივიდუალურ აზროვნებაზე გადასვლაა. ამის ყველაზე ძლიერ ინსტრუმენტად კი (გარდა ინდივიდუალურ დონეზე გამბედაობისა და შრომისა) „გონების საჯარო გამოყენებაა“. ავტორი წერს - „ამ განმანათლებლობისთვის მხოლოდ თავისუფლებაა საჭირო, თანაც ყველაზე უწყინარი მათ შორის, რასაც თავისუფლება შეიძლება ეწოდოს, კერძოდ კი: თავისუფლება საკუთარი განსჯის საჯარო მოხმარებისა ყველა საკითხში.“ და აგრძელებს - „საჭიროა კოლექტიური გათავისუფლება და ემანსიპაცია იმისათვის, რომ ადამიანი ზრდასრული გახდეს ანუ თავისი განსჯის გამოყენება შეძლოს. მაგრამ ამისათვის საჭიროა არსებობდეს გონების საჯარო გამოყენების შესაძლებლობა“.

გონების საჯარო გამოყენება კანტისათვის უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე გონებისავე კერძო გამოყენება. რაშია განსხვავება? იგი განმარტავს – „როდესაც ოფიცერი მთავარსარდლის ბრძანებას ასრულებს, მას არ აქვს უფლება, დაიწყოს მსჯელობა, რამდენად სწორია ეს ბრძანება და რამდენად მიზანშეწონილია მისი შესრულება. მაგრამ თუ ოფიცერი მოინდომებს მეცნიერული ნაშრომის გამოქვეყნებას, სადაც გაანალიზებს ომის მსვლელობისას მთავარსარდლის მიერ დაშვებულ შეცდომებს, მას ამის სრული უფლება ექნება და სწორედ ეს იქნება გონების საჯარო მოხმარება.

მეორე მაგალითი: მოქალაქეს არ აქვს უფლება, არ გადაიხადოს გადასახადები, თუნდაც მათ უსამართლოდ თვლიდეს. მაგრამ მას უნდა ჰქონდეს უფლება, გააკრიტიკოს არსებული საგადასახადო სისტემა საჯაროდ. სწორედ ეს კრიტიკა იქნება გონების საჯარო გამოყენება“.

მაშასადამე გონების საჯაროდ გამოყენება არის ყველა იმ საკითხებზე საზოგადოების წინაშე ღიად მსჯელობა, რომელსაც ჩათვლის პიროვნება საჭიროდ, ისე რომ არ დაუპირისპირდეს ქმედებით სახელმწიფოს კანონმდებლობის შესრულებას. გონების საჯარო გამოყენება კანტისათვის არის განმანათლებლობის გზა, რომელიც საზოგადოების და მისი ცალკეული ინდივიდის ცნობიერებას აამაღლებს უმწიფრობიდან დამოუკიდებელ, თავისუფალ აზროვნებამდე, როდესაც პიროვნებები მიაღწევენ სიმწიფეს და გაბედავენ მეურვეების გარეშე

ფიქრს და გადაწყვეტილებების მიღებას.

დასასრულისაკენ იმანუელ კანტი მიუთითებს თავისი თანამედროვე საზოგადოების კონტროლის და მეურვეობის მთავარ სფეროზე - „მთავარ საკითხად რელიგიის სფერო მივიჩნიე, რადგან ხელოვნებათა და მეცნიერებებთან დაკავშირებით ჩვენს მმართველებს არ აქვთ ინტერესი, მეურვეების როლის შეასრულონ.“

იმანუელ კანტის მიერ წარმოდგენილი ანალიტიკური მიდგომის გამოყენებით ჩვენ ვაანალიზებთ და ვაფასებთ თანამედროვე საზოგადოებებს გლობალურ კორონასიტუაციასთან მიმართებაში. საზოგადოებები, რომელთაც გამოიარეს უახლოეს წარსულში მძიმე და ხანგრძლივი წარსული ტოტალიტარიზმის სახით, მათში არსებული ინდივიდუალური ცნობიერება არის უფრო მეტად კანტისეული გაგებით უმწიფარ მდგომარეობაში ჩაყენებული. უფრო მეტიც - ხანგრძლივმა ასეთმა მდგომარეობამ, შეგუებამ და ცხოვრების წესმა ასეთ საზოგადოებების ცნობიერებას შეასისხლხორცა უმწიფრობის ცნობიერების მდგომარეობა. ამას ვიტყვით პირველ რიგში ტოტალიტარული დიდი წარსულის მქონე პოსტსაბჭოთა ქვეყნებზე, კომუნისტური მმართველობის ჩინეთზე, ირანზე და სხვა. განსხვავებით მათგან დასავლური ცივილიზაციის ქვეყნები, რომელთაც გამოვლილი აქვთ განმანათლებლობის ეპოქა და არც უახლოეს წარსულში არიან დამძიმებულები ტოტალიტარული წარსულით, უფრო გამოირჩევიან უმწიფრობის დაძლევის, როგორც ინდივიდის, ასევე საზოგადოებრივი ცნობიერების დონეზე. ამ გზაზე განსაკუთრებით წინ იმყოფებიან საფრანგეთი და აშშ.

როგორია დღეს ქართული საზოგადოებრივი ცნობიერება? - კანტისეული ტერმინით - უმწიფარი. ანუ საკუთარი გონების გამოყენების სიზარმაცე და გაუბედავობა ახასიათებს მასობრივად მოსახლეობას. ინდივიდებს მეურვის გარეშე არ შეუძლიათ საკუთარი განსჯა გამოიყენონ, თავად იფიქრონ დამოუკიდებლად და დამოუკიდებლად მიიღონ გადაწყვეტილებები. საქართველოში მოსახლე მრავალ პიროვნებას სურს არა თავის რისკის ფასად შეაფასოს თანამედროვე მსოფლიოში მიმდინარე კორონასიტუაციის გლობალური მოვლენები და თავისი რისკის ფასად და თავისი ანალიტიკური შრომის შედეგად მიიღოს გადაწყვეტილებები, არამედ მიენდოს ვინმეს, პასუხისმგებლობა მას გადააბაროს, დაემორჩილოს მეურვეს და კონტროლირებადი იყოს მისგან, იცხოვროს სხვისი ხელმძღვანელობით, რადგანაც ქართული საზოგადოების დიდ ნაწილს არასოდეს უსწავლია დამოუკიდებლად ფიქრი და დამოუკიდებლად გადაწყვეტილების მიღება, საკუთარი განსჯის უნარის მეურვის გარეშე გამოყენება. ეს მათთვის ძალზე სახიფათოდ გამოიყურება. ეს არის წარსულის შედეგი, რაც გამოიარა ამ საზოგადოებამ 1921 წლის მერე კომუნისტურ, ტოტალიტარულ რეჟიმში ცხოვრებისას და შემდეგ 30 წელი კაპიტალისტური დაკაბალების პირობებში სიდუხჭირეში არსებობამ, რომელმაც ჩვენში თავისუფალი აზროვნების გარემო ვერ შექმნა.

ვინ წარმოგვიდგება შესაბამისად დღევანდელ ქართულ საზოგადოებაში მეურვეთა ფენად? - სოციალ-პოლიტიკური და მედიაძალაუფლების ჯგუფები. ეს არის პოლიტიკური კლასი და მედია მედიცინის წარმომადგენლები. კანტის ეპოქისაგან განსხვავებით თანამედროვე სამყაროში მმართველებს აქვთ ინტერესი მეცნიერებასთან დაკავშირებით, კონკრეტულად მედიცინის მეცნიერებასთან დაკავშირებით, როგორც კანტის დროს ჰქონდათ რელიგიასთან დაკავშირებით. საზოგადოების ამ სეგმენტს სურს დანარჩენებს მოევლინონ აზროვნების ხელმძღვანელებად, რომ დანარჩენებმა მათი კონტროლით იცხოვრონ და მიიღონ გადაწყვეტილებები. ისინი აკეთებენ ყველაფერს რომ ადამიანთა დიდი მასა არ გამოვიდეს ამ უმწიფრობის მდგომარეობიდან და არ დაიწყონ საკუთარი განსჯის უნარის დამოუკიდებელი გამოყენება და ამით არ შეიცვალოს

მთლიანი საზოგადოებრივი ცნობიერება. ასევე წარმოდგენილი სახელისუფლებო-მედიაფენა თავისი ისეთი დადგენილებებით და ფორმულებით, როგორებიცაა კოვიდსიტუაციის დროს სხვადასხვა გაიდლაინები და პროტოკოლები, რომლითაც ცხოვრებას აიძულებენ ადამიანებს, ქმნიან დამოუკიდებელი აზროვნების ვერგამოყენების „მექანიკურ ინსტრუმენტებს“ ანუ „უმწიფრობის მუდმივ ბორკილებს“.

ასევე, რაც ძალზე მნიშვნელოვანია, ეს, საზოგადოებისათვის მეურვეობის სურვილის მქონე ფენა, ყოველგვარად აფერხებს „გონების საჯაროდ გამოყენებას“, რაც ი.კანტის აზრით საზოგადოების ემანსიპაციის და თავისუფალი აზროვნებისაკენ გზის ჩახერგვაა. რომ გადავხედოთ თანამედროვე ქართულ საინფორმაციო სივრცეს კორონასიტუაციასთან დაკავშირებით, დავინახავთ რომ ქართული მედია გვთავაზობს სამყაროს მხოლოდ ერთადერთ ინტერპრეტაციას. წარმოდგენილია მხოლოდ ერთი მხარე, ერთი აზრი. - ეს ძლიერ გვაგონებს სსრკ-ში არსებულ საინფორმაციო პოლიტიკას. მხოლოდ სოც-ქსელებში ხდება ალტერნატიული ინფორმაციის გაჟონვა. სხვადასხვა ბლოგერების და ინტერნეტტელევიზიების გზით. covid-საინფორმაციო ველი საქართველოში ძირითადად ადამიანებზე მეურვეობის სურვილის მქონე ფიგურებით არის ოკუპირებული, ესენი იქნებიან პოლიტიკოსები, მედიკოსები თუ ჟურნალისტები. შესაბამისად იზღუდება და ცენტრალურ ტელევიზიებში საერთოდ იკრძალება კოვიდსიტუაციასთან დაკავშირებით გონების საჯარო გამოყენება. კანტი წერს რომ „იმისათვის, რომ ადამიანი ზრდასრული გახდეს ანუ თავისი განსჯის გამოყენება შეძლოს...ამისათვის საჭიროა არსებობდეს გონების საჯარო გამოყენების შესაძლებლობა“. მაგრამ სამედიცინო სფეროში სწორედ ეს შესაძლებლობაა გაუქმებული ქართულ საჯარო სივრცეში.

მაშასადამე ქართული პოლიტიკური კლასის და მედიამედიკოსების საინფორმაციო პოლიტიკა შემდეგი ნიშნებით ხასიათდება: 1.აშინებენ ადამიანებს რომ დამოუკიდებლად აზროვნება, ანუ განსჯის უნარის მეურვის გარეშე გამოყენება ძალზე საშიშია. რომ ადამიანებს გაუჭირდეთ უმწიფრობისგან თავის დაღწევა. შიში კეტავს და ახშობს აზროვნებას, ლოგიკურ უნარებს. კოვიდსიტუაციის დროს განსჯის სხვისი ხელმძღვანელობის გარეშე გამოყენებაში გაცილებით მეტ რისკს ხედავენ ადამიანები, ვიდრე თუნდაც სხვა დროს. სიკვდილის შიშის დროს უფრო ძნელია დამოუკიდებელი აზროვნების გაბეჭვა და ანალიტიკური შრომის ჩატარება. 2. ქმნიან დადგენილებებს და ფორმულებს - გაიდლაინებს, პროტოკოლებს, რომლებიც განსჯის დამოუკიდებლად ვერგამოყენების მექანიკური ინსტრუმენტებია და „უმწიფრობის ბორკილებს“ წარმოადგენენ. მედიცინის სფეროში ადამიანებს ამით ეკრძალებათ თავიანთი ნიჭის და ცოდნის საფუძველზე ინდივიდუალური მიდგომები და დამოუკიდებელი გადაწყვეტილებების მიღება. ეს არის მედიცინის სფეროში ფიქრის დაბლოკვის ინსტრუმენტები. 3. ზღუდავენ ან აუქმებენ განსჯის საჯაროდ გამოყენების უფლებას საზოგადოებაში. განსაკუთრებით მკაცრად კონტროლდება ცენტრალური ტელევიზიები. ასევე სოც-ქსელებიდან Facebook-ი.

ყოველივე ამით თითქმის სრული პოლიტიკური კლასი და მედიამედიკოსები ინარჩუნებენ ადამიანებს უმწიფრობის მდგომარეობაში და თავად ევლინებიან მათ „მეურვეებად“.

სწორედ ამის შედეგია, რომ გლობალური კოვიდსიტუაციის ალტერნატიული ხედვა, რომელიც წარმოდგენილია დასავლეთის და მსოფლიოს სხვა ქვეყნების (განასაკუთრებით საფრანგეთის, აშშ-ს და ბრაზილიის) გრანდიოზულ საპროტესტო დემონსტრაციებში, საქართველოში ჯერ-ჯერობით ამ მასშტაბებში არ გვხვდება.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. ელიზბარ ელიზბარაშვილი. ქართული სოციალური მანქანა. თბილისი. უნივერსი 2009;
2. შესავალი თანამედროვე აზროვნებაში. ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა. თბილისი 2019.

Georgian public awareness and covid-information field

Elizbar Elizbarashvili

Free Academy of Tbilisi Associate Professor, Doctor of Philosophy, eelizbarashvili@freeacademy.edu.ge

Abstract

The paper discusses the article by the German philosopher Immanuel Kant - "What is the Enlightenment?" It analyzes the Kantian understanding of the "immature" state of the individual. "Immaturity" is the inability of a person to use his judgment independently, without guardians, to make his own decisions at his own risk and as a result of analytical work. According to Kant, the mass of the immature creates an immature consciousness in society, the exit from which and the escape is the path to enlightenment. The mass of immature consciousness in modern Georgian society regarding the Corona situation is described based on the presented approach. The paper reveals that Groups of guardians, which in the community, deliberately hinder the transition of individuals from an immature state to a free, independent state of thinking and acting. Listed are the tools they used on this road. Finally, the report states that this public awareness contributes to the weakness of the Corona situation protest wave in Georgia compared to Western countries.